

Az Oktatásügyi Minisztérium Szemléltető Filmkirendeltsége
filmia sorozatából

125.szám

CSEHOV ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

/1860-1904/

Irodalomtörténeti sorozat:31.
Készült: 1955.évben.

1. Csehov arcképe.

Anton Pavlovics Csehov a legnagyobb orosz novellairó, az elmúlt század legnagyobb orosz realista drámaírója. Az elmúlt század kilencvenes éveiben - Lenin megállapítása szerint - három jellegzetes szellemi-politikai irányzatot különböztethetünk meg az orosz társadalom életében: a liberális-burzsoá, a kispolgári demokrata és a proletár-forradalmi irányzatot. Csehov - a múlt századvégi orosz élet e forrágában emelkedett egy fűszerkereskedés pultjától a világ első művészei közé. Bár nem volt forradalmár, minden szavával bizonyította, hogy így tovább élni nem lehet. Habár nem látta még világosan az elnyomatásból kivezető utat, de szilárd meggyőződése volt, hogy nincs már messze a kor, amelyben minden ember /tehetségéhez mérten/ boldogulhat. "A kár csak az - írta, - hogy mi ezt nem érjük meg". Jóslata bevált, néhány évvel halála után győzött az általa is keresett igazság - az Októberi Forradalomban.

2. Csehov szülői háza Taganrogban.

Csehov Anton Pavlovics - 1860-ban született Taganrogban, az Azov-tenger partján fekvő kis kikötővárosban. Ősei jobbágyparasztek voltak, apjának fűszerkereskedése volt. Ebben a heringszagu üzletben a kis Anton segített apjának a munkában.

3. Csehov családi körben /1876/.

Csehov apja vallásos ember volt, nagy kedvelője az egyházi zenének és karnagya a templomi énekkarnak. Vasárnap egész családját templomba vitte, hétköznap is érákhosszat kellett az énekpróbákon résztvenniük a gyermekeknek. Ez a környezet az unalom és nyárs-polgáriasság bélyegét nyomta rá a leendő író gyermekéveire. Később erre emlékezve írta Csehov: "Csak gyermekéveim voltak, de gyermek nem voltam soha!"

4. A taganrogi gimnázium.

Csehov kezdetben a helyi görög iskolában, majd a gimnáziumban tanult. Habár az otthen nyárs-polgári egyhangúságát a diákélet változatossága enyhítette, mégsem elégitette ki az iskolai élet szűrkésége. Látni, megismerni akarta az életet. Ugy érezte, hogy ehhez a helybeli színház előadásai nyujtanak lehetőséget.

55-11342/125

5. A taganrogi színház.

Nagy örömmel járt el a helybeli színházba, és lehet, hogy éppen ez a színház ébresztette fel az érzékenylelkű fiuban a szeretet első szikráit az irodalom és a művészet iránt.

6. Csehov mint gimnazista.

Mikor Csehovék üzlete csődbejutott, az egész család Moszkvába költözött, de Anton Taganrogban maradt, hogy befejezze gimnáziumi tanulmányait. Három évig élt így egyedül és mint házi tanító kereste meg kenyerét. A létért való küzdelem megtanította őt arra, hogy nyitott szemmel figyelje környezetét, a gazdagok álszenteskedését, akik minden darab odavetett kenyérért hálát és alázatos-
ságot vártak a végsőkig kisemmizett gimnazistától. Ilyen környezetben ébredt tudatára - ahogy később visszaemlékezve írta - hogy joga van neki is a szabad élethez, mert "szívében nem érezte magát rabnak, hanem emberi embernek".- De a szabad életért meg kell küzdenie neki, tanulnia kell, mert a tudás - hatalom.

7. Csehov gimnáziumi értesítője.

A nehézségek megacélozták erejét és még jobban tanult. Jó eredménnyel végezte el a gimnáziumot.

8. A moszkvai ház, amelyben mint egyetemista lakott.

Gimnáziumi tanulmányainak befejezése után ő is Moszkvába költözik és beiratkozik az egyetem orvosi karára /1880/. Szüleitől támogatást nem várhatott, inkább tőle vártak segítséget. Hogy pénzt szerezzon, különböző élclapokba /Ébresztő, Tücsök stb./ kezdett írni. Csehonte - írói álneven közli cikkeit. Így anyagilag támogatni tudja szüleit, ő maga pedig külön bérelt lakást, hogy nyugodtan tanulhasson és egyetemi munkája mellett írhasson.

9. Csehov diákigazolványa /orvostanhallgató/.

10. Cimlap összegyűjtött elbeszéléseinek első kiadásáról.

A kétirányú elfoglaltság /egyetemi tanulmányai és cikkírás/ mellett egyre inkább kialakult a hivatásérzete. Író akart lenni. A novella az a műfaj, amely adott körülményei között alkalmas volt megfigyelései rögzítésére. Az orvos és író egymást segítve alakult ki benne. Igényes lett magával szemben is. Mielőtt elbeszéléseit összegyűjtve kiadta volna, valóságos selejtezést rendezett. "Csehonte sokat írhatott, amit Csehov nem fogad el". Összegyűjtött munkáit "Tarka elbeszélések" címen adta ki 1886-ban.

11. Jelenetek a "Ványka" című elbeszéléséből: A műhelyben.

12. Jelenetek a "Ványka" című elbeszélésből: Ványka levelet ír nagyapónak.

Csehov ezekben az orosz rendi- és osztálytársadalom egész ranglétráját mutatja be, a falutól a városi hivatalnokon és kispolgárságon át egészen a vidéki és fővárosi nemességig. Így pl. Ványka, a

kis csizmadijainas éjjel-nappal gazdája eselédje. A végsőkéig kiszipolyozott kis Ványka végül is levelet ír "Nagyapónak - Falura" címzéssel nagyapjának, hogy vigye őt vissza, mert nem bírja tovább ezt az embernek nem való, kibíratatlan "inaséletet".

13. Jelenet a "Hameleon" című elbeszélésből.

Egy másik tipikus alakja a kornak az egyéni karrierjét szem előtt tartó kishivatalnok, akit a "Hameleon" című novellájában mutat be. A rendőrfőnök, Ocsumelov, a szerint mond véleményt egy kóbor kutyáról, hogy ki a kutya gazdája. Előbb, mint a rend őre elégtelt követel a megharapott ember számára, majd mikor megtudja, hogy a kutya a városparancsnoké, védelmébe veszi a kutyát és a megharapott embert jelenti ki bűnösnek.

14. Csehov orvosi oklevele.

Mikor Csehov megszerezte az orvosi oklevelet egy ideig mint orvos dolgozott egy kórházban, és habár szerette az orvostudományt, igazi hivatásának a művészetet érezte. Lassanként teljesen az irodalomhoz pártolt és teljesen annak szentelte életét. Híre egyre nőtt és 1887-ben a Tudományos Akadémia neki ítélte a Puskin-díjat, majd később az Akadémia tagjává lett.

15. Csehov levele szahalini utjáról.

Növekvő hírével párhuzamosan alakult Csehov világnézete. Hosszu ideig azt hitte, hogy az író kívül maradhat a társadalmi harcban. De amily mértékben haladt az osztálytagozódás folyamata, olyan mértékben nyílt ki Csehov szeme. Ezért meg akarta ismerni a cári Oroszország minden fekélyét. Tanulmányozni kívánta a szibériai száműzöttek életét. Elutazott Szahalin szigetére, ahol "sóhajjal kezdődik az élet - ahogy levelében írta - és olyan vakmerőséggel végződik, amilyennel még álmainkban sem találkozunk".

16. A száműzöttek kinzása Szahalin szigetén.

Szemtől-szembe látta Szahalin szigetén a legszörnyűbb emberkinzást, ahol honfitársai ezreit dolgoztatták és gyötörték halálra csak azért, mert szembehelyezkedtek a zsarnoksággal. A jövőbe látó író hangja szólal meg Csehovban a szörnyűségek láttán: "Elgondolkoztam azon, milyen igazán emberi és merészen szabad életet fognak sugározni idővel ugyanezek a partok".

17. Csehov háza Melihovo-ban.

Szahalinból visszatérve Csehov kis birtokot vesz nem messze Moszkvától - Melihovo-ban /1892/. Két oka volt erre: szerette az egyszerűségében is emberibb parasztot, másrészt pedig a tüdőbaj jelei mutatkoztak nála.

18. Az iskola Melihovóban.

Sokat volt együtt kedvenc parasztjaival, segített rajtuk, ahogy csak tudott. A kolerajárvány idején saját költségére barakkórházat építtetett birtokán, és ő maga gyógyította falubeli betegeit. A járvány után iskolát nyitott a falusiak számára és ő maga is

foglalkozott az odajáró paraszttal.

19. Ahol Csehov a "Sirály"-t írta.

A melihovi időszak volt a legtermékenyebb szakasza Csehov írói pályafutásának. Legismertebb művei közül itt írta meg "A 6.számú kórterem" és egy sor más novellája mellett a "Ványa bácsi" és a "Sirály" c. színműveket.

20. A "Sirály" első előadásának színlapjai.

21. Csehov felolvassa a "Sirály"-t a Művész Színház tagjainak.

A szűk, mindennapi témát feldolgozó novelláról melihovi magányában tért át Csehov a drámaírásra, habár főműfaja továbbra is a novella maradt. A novella azonban már terjedelménél fogva sem volt alkalmas arra, hogy sokoldalú lélektani jellemzést adjon hőseiről. Még kevésbé alkalmas arra, hogy egész társadalmi rétegek lelkületét és életformáját benne ábrázolja. Ezért fordult Csehov a színműhöz. Szoros kapcsolatot tartott a moszkvai Művész Színház tagjaival, akiknek felolvasta darabjait és megvitatta velük az előadással kapcsolatos kérdéseket.

22. Csehov nyaralója Yaltában.

Betegsége egyre súlyosabb lett. Moszkvában, majd Nizzában kezeltette magát. Tartós javulást remélt attól, ha a tenger mellett marad. Ezért eladta melihovi birtokát és a Krim-félszigeten Yaltában épített nyaralót /1899/.

23. Csehov dolgozószobája Yaltában.

Itt ismét tudott dolgozni. Minden kényelemmel berendezett nyaralója az akkori orosz irodalmi élet találkozóhelye lett. Dolgozószobájában megfordult a kor valamennyi számottevő írója és művésze.

24. Tolsztoj Leo és Csehov találkozása.

Csehov gyakran találkozott az orosz irodalom akkor élő másik két nagyságával: Tolsztoj Leóval és Gorkijjal. Gorkij így jellemezte Tolsztojnak Csehovhoz való viszonyát: "Tolsztoj, az orosz föld legnagyobb írója szerette Csehovot és valahányszor ránézett, szinte simogatta ellágyult tekintetével Csehov arcát".

25. Csehov és Gorkij barátsága.

Csehov utolsó éveit az a mély barátság aranyozta be, amely Tolsztojhoz, de különösen Gorkijhoz és Gorkijt hozzá fűzte. Csehov már híres ember volt, amikor Gorkij írni kezdett. A tapasztalt író, Csehov, az elsők között vette észre Gorkijban a jövő nagy íróját és mindenben segítette, támogatta a fiatal író. Azt tanácsolja többek között Gorkijnak: "Ön sok jelzót használ, az pedig fárasztó az olvasónak. Amikor a kefelenyomatot javítja, törölje, ahol csak lehet a főnevek jelzőit és az igék határozóit". Ilyen és hasonló tanácsokkal látta el Csehov az éppen írói pályáján elindult Gorkijt.

26. Csehov és Gorkij levelezése. a/ Gorkij Csehovnak.

27. Csehov és Gorkij levelezése. b/ Csehov Gorkijnek.

Allandó levelezés folyt köztük. Gorkij Csehovot a "próza Puskinjának" nevezte és mindenben meghallgatta Csehov tanácsát. Csehov is nagyra becsülte Gorkijt. Mikor Gorkijt 1902-ben törölték a Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjainak sorából, Csehov tiltakozása jeléül lemondott saját akadémiai tagságáról is.

28. A "Ványa bácsi" első előadásának szinlapja.

Csehovot Yaltában nemcsak az írók, hanem a moszkvai Művész Színház tagjai is meglátogatták. Szindarabjai közül különösen a "Ványa bácsi" futott igen nagy sikerrel, de ugyanolyan nagy sikere volt a "Sirály"-nak is. A Művész Színház és Csehov kapcsolatának jelképe azóta is a színház függönyén ábrázolt sirály.

29. Jelenet a "Ványa bácsi"-ból. /Művész Színház./

30. A "Három nővér" című színmű szinlapja.

31. A "Cseresnyéskert" kéziratából /4.felvonás/

32. Csehov a Művész Színház tagjai között.

Itt mutatták be a "Három nővér"-t /30.kép/ és Csehov drámai alkotásának csúcspontját, a "Cseresnyéskert"-et /31.kép/. A Művész Színház tagjai tudták, hogy Csehov darabjainak köszönhetik, hogy a "Művész Színházat az ország első színházává tette". Tiszteletük jeléül az egész színházi együttessel, teljes felszereléssel Yaltába utaztak, hogy színpadi előadáson is bemutassák a beteg szerzőnek saját színműveit.

33. Csehov anyja, nővére és felesége társaságában.

Csehov utolsó éveit, anyja, felesége /a moszkvai Művész Színház tagja/ és nővére társaságában töltötte, akik aggódva látták, hogyan teljesedik be annyi orosz tehetség sorsa: a tudóvész lassu, de biztos munkája.

34. Baden-Weiler. A ház, melyben Csehov meghalt. /Emléktábla./

Még egy utolsó remény: a németországi Baden-Weilerben keres gyógyulást, de rövid idő múlva halálának híre érkezett /1904. július 2-án/. Emléktábla örökíti meg Csehov nevét azon a házon, amelyben aránylag fiatalon végzett vele a tudóvész.

35. Csehov temetése.

Csehov népszerűségét és az irodalmat ért veszteséget Gorkij jellemezte legjobban: "Csehov halálával Oroszország legjobb barátainak egyike távozik közülünk. Bölcs, igaz, elfogulatlan barát, aki szerette és mindenben együtt érzett velünk. Egész Oroszország megrendült a fájdalomtól és soká nem fogja elfeledni őt! Munkáiból még a nemzedékek hosszú sora fogja az életet megismerni". Holttestét hazaszállították Moszkvába és ott temették el.

36. Csehov-émlékmű Baden-Weilerben.

Csehovot épp úgy, mint Tolsztojt és Turgenyevet még életében a világirodalom írójának tekintették egész Európában. Műveit még életében lefordították német, angol, francia és olasz nyelvre és így Csehov neve az orosz határokon túl nemcsak Európában, hanem Amerikában is közismert volt. Olvasói Baden-Weilerben emlékművet állítottak abban a parkban, ahol élete utolsó napjait töltötte. Csehov halálának negyvenedik évfordulóján Bernard Shaw, a nagy angol drámaíró így nyilatkozott: "Az európai drámaírók csillagképében Csehov mint az egyik legfényesebb csillag ragyog. Csehov hatása alatt irtam "A megtört szívek háza" című darabomat."

37. Csehov síremléke Moszkvában.

Csehov temetésével kapcsolatban a cári kormány fondorlatos eljárására jellemző, hogy bár engedélyezték az ünnepélyes temetést, de "bucsubeszédet nem tarthatott senki, mert - ahogy a hivatalos közlés ezt előre jelezte - ez volt az elhunyt végakarata". A valóság pedig az volt, hogy a cári kormány félt, hogy a beszédek hatása alatt a hatalmas tömeg tüntetni fog a rendszer ellen. Hálás olvasói négy évvel halála után emeltették sírján a hófehér márvány síremléket.

38. Csehov-muzeum Yaltában.

A szovjet állam Csehov yaltai nyaralóját műemléknek nyilvánította, a házat rekonstruáltatta és valamennyi Csehov-ereklyét ott gyűjtette össze. Azóta ez a villa "Csehov-muzeum". A forradalom előtt is látogatták az író tisztelői a volt nyaralót, de a szovjet hatalom első napjaitól kezdve évente több ezer látogató érkezik Szahalintól Ukrajnáig az ország minden részéből. Munkások, parasztok, tisztviselők, pedagógusok, diákok, egyszerű emberek hosszú sora, akiknek az új életforma adta meg a lehetőséget, hogy kedvenc írójuk ereklyéit láthassák. A muzeum egyik felirata Csehov utolsó szavait idézi: "Ami célom volt, azt elértem. Használni akartam az emberiségnek és boldog vagyok, hogy ezt a feladatot teljesítettem".

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalatnál
Felelős vezető: Bojkovszky Lajos.